

Hvad udad tabes kan på ny indad vindes!

*Nedenstående artikel er en udvidet udgave af klumme bragt i Fyns Amts Avis søndag d. 29/9 2019. For hvert afsnit er med **rødt** tilføjet noter med forskellige spørgsmål som projektet rejser, samt uddybende betragtninger og analyser af årsager og effekter mm. Artiklen beskriver en idé, der vender to veje. Dels mod det lokale, dels mod det nationale og det globale. Det er der en mening med, da den netop går ud på at oprette noget, der kan skabe en forbindelse mellem disse fra hinanden drivende planer. Ærø, som jeg har et indgående kendskab til, bliver brugt som eksempel for at have en konkret velegnet lokalitet in mente, som kan holde det abstrakte praktisk relevant, men idéen kan udfoldes hvor som helst. Her er et enkelt, men omfattende projekt, som i én bevægelse kan bidrage til at løse de klimatiske udfordringer, den politiske krise, udkanternes mistro samt krisen i landbruget. At hele projektet naturligvis kan skaleres op til også at gælde de større byer er oplagt, men erfaringerne skal indhentes i mindre skala.*

Alt er vand ved siden af Ærø, ja, men midt mellem alt vandet ligger en smukt bakket bunke jord med spredte træer og levende hegnomkransede marker. På disse jorde dyrkes tre afgrøder til dyr af meget få, hvor der kunne dyrkes fyrrer afgrøder til mennesker af mange flere. Samtidig går vi i supermarkedet og køber de produkter, som er fløjet, kørt og sejlet frem, produkter, som vi kunne dyrke og fremstille selv. Det er jo absurd og dybt irrationelt. Og det gælder overalt i landets udkanter.

Generelt lider verdens landbefolkninger under konsekvenserne af store geopolitiske og demografiske forskydninger eller mega-trends. Folk flytter fra land til by, samtidig med at globaliseringen af markedet centraliserer produktionen. I løbet af en enkelt generation relativiseres alle de værdier, der har været gældende i århundreder. Disse skred afstedkommer, også i vores del af verden, en delvist velbegrundet foragt for den magtbærende elite og mistro over for de politiske institutioner.

Det er jo ikke nogen hemmelighed, at såvel Storbritanniens udmeldelse af EU som Trumps valgsejr i USA, samt de antidemokratiske bevægelser, som sidder på magten i flere af EU's egne lande og truer det tyvende århundredes demokratiske magtbærende partier i andre, understøttes af den "forsmåelse" ubalancen skaber. Derfor er det helt essentielt for en sund udvikling, og en fundering af demokratiet i fremtiden, at der ikke lades hånt om den betragtelige del af befolkningens liv, der stadig og i mange år fremover, udfolder sig uden for de større byers centre.

Årsagen til monokulturen er enkel. Jorden er underlagt verdensmarkedspriserne, og de, der dyrker den, gør kun, hvad de er nødt til, for at få det til at løbe rundt. Der skal ikke udpeges skurke. Til gengæld er det nødvendigt at bringe noget af jorden i spil, hvis man vil monokulturens mange triste sideeffekter til livs, hvad enten disse er natur- og ressourcemæssige eller trivsels- og sundhedsmæssige.

Da man ophævede hoveriet og stavnsbåndet i slutningen af syttenhundredetallet, og bonden, som dengang stort set var synonymt med folket, fik fod under eget bord, var der nok ikke så mange, der ville tro på, at jorden stik mod intentionen her 200 år senere igen ville sidde på så få hænder. Eller at et verdensmarked ville have tilsvarende dikterende magt over storlandbrugene, som storbonden i sin tid havde over fæstebonden. Når landbruget ikke er i stand til at løse problemerne selv, er det ikke ond vilje, men fordi de økonomiske og strukturelle betingelser, det er nedsænket i, fastholder det i en negativ spiral.

Selvforsyning er derfor i dag ikke et bedaget, kollektivistisk og udrangeret begreb fra halvfjerdserne, men en vej til genrejsning af den fælles og individuelle myndighed. Det handler altså ikke om et ideologisk enten-eller, men om en nytænkning af relationen mellem lokalt og globalt, mellem by og land og på det filosofiske plan mellem civilisation og det naturgrundlag den hviler på. Projektet er derfor tværpolitisk og skulle have alles interesse, og handler om, hvordan man til gavn for alle får skabt mindre, autonome, livsnære, lokale økonomier i den store. Lad os kalde det en lokalisering af madproduktionen, som hverken står i modsætning til det nationale eller globale, men som kan virke som en modvægt til den bevægelse, der støt og roligt får vores samfund til at knække midt over og underminerer sammenhængskraften.

Med den udbredte politiske vilje, og med Danmarks høje ambitioner for reduktion af CO₂, er følgende projekt en vej frem, som sammen med CO₂-reduktionen har en lang række andre væsentlige, positive sideeffekter. Det er et lavthængende dansk æble, som det ikke kan gå for hurtigt med at få plukket. Hvis befolkningen skal bakke op om de høje ambitioner, er det bydende nødvendigt med nogle rationelle tiltag, der, samtidig med at de har effekt, rent faktisk bliver synlige og mærkbare, så det hele ikke forbliver abstrakt og spekulativt.

Stedets sammenhængskraft

Hvor det tidligere var erhvervet og klassetilhørsforholdet, der understøttede både den enkeltes og fællesskabets identitet, er det i dag i højere grad *stedet*. Hvis dette sted ikke fungerer rammes den enkelte af tvivl og forvirring, og forsmåelsen tager overhånd, med politisk ustabilitet til følge og faretruende verdensomspændende konsekvenser. For hvem kan holde til at se døden flytte ind, hvor der før var liv?

Det man er fælles om på *stedet* Ærø, er at alle, skønt på nok så forskellige måder, har et tilhørs- og ansvarsforhold til en facetteret lokalitet. - En stedsspecifik sammenhængskraft, der reaktualiseres gennem bonde- og classesamfundets identitetsbærende institutioners svækkelse og forsvinden. Det skal bemærkes, at selvom projektet vedrører små forskydninger på en lille lokalitet som Ærø, er det det samme, der fordres hele vejen ud i den nye store globale fortælling. ... At *alle, skønt på nok så forskellige måder, har et tilhørs- og ansvarsforhold til en facetteret lokalitet, - altså*

planeten Jorden. Og det er så første gang i menneskehedens historie, at en fælles interesse gennemstrømmer alle individer på tværs af sociale, religiøse og nationale tilhørsforhold.

Hvordan får vi skabt liv? Hvordan får vi gradvist reformeret landbruget? Kan man vriste noget af jorden fri af det verdensmarked, som er monokulturens årsag?

Da problemet jo langt fra er specielt ærøsk, men løsningen kunne være det, skal Ærø forstås som et eksempel, der kunne gælde alle provinsbyer eller andre velegnede enheder. At flytte lidt af byen med samt institutioner ud i provinsen for at udligne land/by-forskellen, imødekommer hverken krisens omfang eller karakter. I stedet har både land og by brug for, at forskellen kvalificeres. Derfor er oprettelsen af 300 nye 'institutioner', der hænger *naturligt* sammen med det sted, hvor de etableres, udtryk for en hel anden alvorlig imødekommelse af problemet, der ville skabe blivende aktivitet knyttet til noget andet blivende, nemlig jord.

Konkret løsningsmodel

Lad os oprette en fond til opkøb og restaurering af gårde og jorde med henblik på omlægning til et 21. århundredes højteknologisk bæredygtigt landbrug, med sigte primært på lokalt forbrug. En relevant del af jorden kan gradvist omlægges, og et fremtidsmål kunne være, at tilstrækkelig produktion af afgrøder kunne blive bæredygtig, og/ eller økologisk, og omsættes på et lokalt marked og i de eksisterende forretninger.

Projektet vil have positive effekter på: trivsel, lokal økonomi, tilflytning, generering af arbejdspladser, madkultur, sundhed, turisme, biodiversitet, grundvand, klima, sociale forhold, beskæftigelse, landskabets skønhed, videns- og produktudvikling, fødevareforarbejdning, demokrati, politisk stabilitet og lokal autonomi/identitet. (Effekterne vil blive uddybet neden for, men det er dem, der skal regnes med på positivsiden, når projektets samlede indtægter og udgifter skal beregnes.)

Fonden sammensættes af såvel private som statslige, almennyttige, kommunale og EU-midler, suppleret med folkeaktier. Projektets bredde sikrer, at der kan trækkes på en bred vifte af fonde med forskellige sigter og formål. Det er ikke et romantisk projekt, det er en højteknologisk landbrugs - energi- og fødevareteknisk bestræbelse med en række positive sideeffekter. Det handler om at skabe rum for det 21. århundredes landbrug og udnytte og udvikle tredje-generations Green-Tech produkter.

Fonden etablerer en restaureringsenhed med et tilhørende værksted, som ledes af interne og eksterne faglærte og innovative håndværkere, teknikere og landmænd/kvinder inden for byggeri og landbrug suppleret med ufaglærte, fleksjobbere, skånejobbere, seniorer på halvtid, frivillige, pensionister, bogligt ikke-parate, arbejdsløse og ny-tilkomne.

Fonden opkøber de mest attraktive tilgængelige ejendomme og jorde, som istandsættes og udvikles med moderne højteknologisk lavenergiteknologi, og de tilhørende landbrugsarealer

omlægges til bæredygtig lavenergibaseret produktion, med solcelle- og jordvarme-drevne væksthuse og alsidighed i produktionen.

Til produktionen oprettes en deleøkonomisk, andelsinspireret maskinpark til bearbejdning af de relativt små enheders jorde. Når enhederne er udviklede, sælges de eller forpagtes ud, og indtægten går tilbage til fonden, som reinvesterer i nye omlægninger.

Konkrete opgaver og opbygning af videns-grundlag.

Vi taler ikke revolution, men om strukturelt og økonomisk at understøtte en gradvis udvikling, som allerede er i gang, og hvor megen erfaring allerede er til rådighed dels fra den konventionelle gennemprøvede tradition, dels fra nyere erfaringer med økologisk drift. Derfor skal der først afsættes kapital til at danne et brugbart teoretisk videns-grundlag, som senere kan justeres ud fra praktiske erfaringer. Der skal derfor søges svar på en lang række generelle spørgsmål.

Det er naturligvis vigtigt at få klarhed over den faktiske produktion som den er. Hvilke afgrøder dyrkes af hvor mange og hvor og hvorfor? Dernæst: Hvilke afgrøder kunne dyrkes? Hvilke sekundære forarbejdningsprocesser afstedkommer de? Hvor stort er konsumet af realistisk dyrkbare afgrøder og forarbejdede fødevarerprodukter? Hvilke jorder og brug er til rådighed? Hvordan skal det organiseres? Hvor meget jord kræves? Hvor mange årsværk repræsenterer produktionen og sekundærproduktionen? Hvilke konkrete områder giver det ud fra en prioritering af effekterne mest mening at satse på? Kan jorder udveksles for at skabe sammenhængende forløb? Hvor høj produktivitet? Og ????

De mange klima- sundheds- og miljømæssige problemer, indretningen af landbrugsproduktionen i verden medfører, har sat gang i en omfattende innovation på området. Derfor skal der dannes et overblik over relevante tilgængelige landbrugs/driftstekniske løsninger. Hvordan fordeler man produktionen samtidig med at mangfoldigheden bevares? Hvad er det brugbare forhold mellem væksthuse og jord i de enkelte enheder? Med jordvarme, solceller og klimafremskrivninger in mente kan vækstsæsonen forlænges. Hvor meget? Hvilke nye produkter kan dermed inddrages i produktionen og markedsføres?

En stat, der som den danske på FN's klima- topmøde netop har brystet sig af at kunne stille med 350.000.000.000. pensionskassekroner til investeringer i grøn omstilling, skulle gerne kunne se fordelene i sådanne perspektiver. Trods nye teknologier vil der være en merudgift ved en facetteret produktion i mindre enheder. I stedet for støtteordninger, der altid er behæftet med uoverskuelige bureaukratiske trakasserier, og giver fordele til dem, der er gode ved skrivebordet og ikke til dem, der er gode i marken, er det nødvendigt at skabe økonomisk strukturelle forhold, der muliggør en fornuftig relation mellem produktion og forbrug. Her kunne man forestille sig en moms-reduktion eller skattefordele ved produktion og salg af produkter, der konsumeres lokalt (f.eks. inden for 15 kilometers afstand fra produktionsstedet), så de bliver prismæssigt konkurrencedygtige. De tabte indtægter i den forbindelse vil rigeligt indhentes på de mange

langsigtede positive sundheds-, trivsels-, klima- og ressourcemæssige effekter. Tabet af eksportindtægter modsvares af de reducerede importudgifter. Ligesom know-how, udvikling af teknologi og hele bæredygtige produktionssystemer kan danne grundlag for eksport. Statens opgave er altså at skabe de økonomisk strukturelle vilkår samt et lovgrundlag, som muliggør at projektet ikke bliver en top-down affære, men vokser ud af det lokale, fordi der er en forretning i det.

Staten må altså muliggøre, at den eksisterende detailhandel kan købe produkterne til samme pris som de varer de normalt indkøber. Ligesom staten må muliggøre, at de store lodsejere har interesse i at lægge noget af jorden om til en mangefacetteret produktion til et lokalt marked.

I stedet for at rive huse ned for at undgå en skævvridning af befolkningssammensætningen, er strategien at sanere og bygge op for at tiltrække erhvervsaktive borgere. I relevante tilfælde kan gård og jord skilles ad, så gården kan sælges separat. Man kan her betænke, at hvis 8 mennesker sælger deres ejendomme i byerne, som de har betalt af på det meste af deres arbejdsliv, stiller de altså med en fælleskapital på f.eks. 16.000.000 kr. ved siden af pensionen. Det skulle jeg hilse at sige, at man får en del for på landet.

Selv om den store trend går fra land mod by, er der en understrøm af især børnefamilier, der går den anden vej. Denne strøm vil løbe derhen, hvor der er kønnest, hvor sunde produkter bliver produceret, den lokale sammenhængskraft er størst, og hvor "planteørkerne" er mindst og færrest.

Udviklingen af projektet afstedkommer tre væsentlige kompetencer. For det første, hvordan man rent teknisk omdanner ældre landejendomme til fuldt moderne lavenergigårde, midt i en tid, hvor de relevante teknologier er inde i en voldsom udvikling, og hvor f.eks. solceller i dag kan produceres til en tiendedel af, hvad prisen var for få år tilbage. Der er opfindelser at gøre, viden at indhente, kultur at opbygge og tredje-generations Green-Tech produkter at udnytte og udvikle.

For det andet, hvordan man uden at skæmme det oprindelige kulturlandskab kan omlægge mindre traditionelle landbrug til en mangefacetteret moderne bæredygtig produktionsenhed.

Og for det tredje kan der udvikles en model for, hvor og hvordan sådanne tiltag kan finansieres. Disse tre helt væsentlige kompetencer kunne måske på sigt ligefrem blive en eksportartikel, og under alle omstændigheder en viden, det er værd at sprede, da de enkelte områder ikke skal konkurrere indbyrdes på et fælles marked, men er rettet mod det lokale ditto.

De omfattende jordomlægninger, der på nationalt plan er påbegyndt med henblik på at skabe mere skov/natur i landet burde udvides, til gengæld burde dele af dem gøres semiproductive og varerne konsumeres lokalt. Det ville have en større grøn effekt.

Uddybning af effekter.

Følgende afsnit indeholder en række effekter, nogle mere langsigtede end andre, men for alle gælder det at de skal medregnes på positivsiden når projektets omkostninger skal beregnes.

Trivsel, lokal økonomi og sociale forhold.

Når mennesker ufrivilligt hver dag indgår i irrationelle systemer, nedslides dels moralen dels troen på fornuften. Skaber man et antal produktionsenheder på øen, vil følelsen være den stik modsatte. Endvidere er et større antal arbejdspladser altid med til at generere liv. Udviklingen af en tilbagevendende markedsbegivenhed med hvad deraf følger, og som kan skifte mellem forskellige egnede lokaliteter, vil skabe naturlige møder mellem mennesker og genskabe noget af det udkanterne mangler fordi de lokale institutioner, forretninger og produktionsenheder forsvinder i `rationalitetens´ navn. Endeligt vil en større del af økonomien blive i de enkelte lokaliteter og geninvesteres der med sociale og trivselsmæssige goder til følge. Som en `naturlig´ modvægt til den økonomiske og sociale skævvridning, som vitterligt finder sted. Projektet vil kunne tilbyde jobs til en lang række mennesker, der i dag står helt uden for arbejdsmarkedet.

Tilflytning/ Turisme

Som nævnt ovenfor vil et sådant projekt straks bringe øen på landkortet, og være et fantastisk brand, der vil tiltrække den demografiske modstrøm fra by til land. Det vil skabe tilflytning og have indflydelse på ejendomsværdien og skattegrundlaget og på øens institutioner. Ligesom vi kan imødekomme nye segmenter med andre jobs og årsager til at bo på en ø. Det kunne være noget så enkelt som ønsket om et sundere liv i nærheden af natur. Bare én børnefamilie genererer årligt en lang række besøg udefra, også uden for turistsæsonen.

Får man lavet bare én velfungerende forsøgsgård vil den i sig selv, den grønne omstilling taget i betragtning, tiltrække besøgende. Ligesom fortællingen vil skabe nysgerrighed. Mange vil i fremtiden holde deres ferier indenlands. Kombineret med de mange andre "attraktiver", blandt andet alt det vand vi har omkring os, vil det generere synergi og øge turismen både kvantitativt og kvalitativt, til glæde for dem, der direkte og indirekte lever af den.

Arbejdspladser

Det skulle være oplagt, at arbejdet med at restaurere og ombygge ejendomme og producere hvad vi selv kan af elementer til denne proces, vil være et løft af erhvervsaktiviteten. Endvidere vil dette arbejde generere know-how, og en sideproduktion af specialelementer vil være mulig. Derud over vil selve driften og fødevarerproduktionen genere betragtelig flere arbejdspladser end de nuværende dyrkningsprincipper, og det vil igen have afsmitning på andre erhverv. I den ene ende af projektet sidder specialiseret arbejdskraft inden for byggeteknik, energi, landbrugsteknik, og administration, i den anden ende indeholder det en lang række jobs til ufaglærte, som kan bestrides af mennesker, der ikke er meget plads til andre steder i dag. Alle møder på tværs af de u hensigtsmæssige skel der er opstået i vores kultur, er af det gode på begge sider.

Madkultur og sundhed

En større koncentration om årstiderne og tilgang til lokale råvarer vil naturligvis have indflydelse på madkulturen og dermed på den individuelle sundhed. Man kan arbejde helt bevidst med dette ved årstidsbaserede retter der følger almanakken. Derud over er der en vis stolthed ved at konsumere lokale produkter, som øger den generelle tilfredshed. Da vi ikke spiser specielt sundt, kan man godt tillade sig at håbe på, at en ændret madkultur også ville bedre på sundheden.

En af de helt store udfordringer i fremtiden er hvordan vi finansierer sundhedssystemet. Mistrivsel fører til livstilssygdomme, som flourer om kap med majsmarkerne i landets udkanter. Kunne man forebygge bare en smule ved at skabe sammenhæng i nogle menneskers liv, er der ikke bare livskvalitet på spil, men også penge at spare.

Klima, biodiversitet, vand og resurser.

Transportsektoren, landbruget og madkulturen udgør tilsammen et af de helt store negative tryk på naturgrundlaget. Kan man i én bevægelse gøre noget ved dem alle og samtidig skabe politisk stabilitet, er der meget at vinde. En kartoffel der rejser fra Græsvænget to kilometer ind til Marstal er selvsagt mindre belastende end en kartoffel fra Limfjorden eller Samsø. Taler vi en peberfrugt eller en tomat fra Rise, hvor vi nøje kender produktet og producenten i stedet for en peberfrugt fra Spanien, der er fløjet ind, er det virkelig noget der batter.

Vi lever midt i en masseudryddelsesepoke. For en stor del forårsaget af os selv. Halvtreds års monokultur, sprøjtning og kvælstofudledning har omdannet landskabet til et øde for planter og dyr og ikke mindst insekter. En mere varieret, mindre sprøjtet og i områder mindre produktiv udnyttelse af jorden, er en nødvendig faktor, hvis vi vil gøre noget for at bremse denne udvikling. På nationalt niveau er der planer om ret omfattende inddragelse af jord med henblik på at plante skov. Hvis man udvider det areal, og også gør de provinsbynære jorde multiproduktive, med en blanding af dyrehold, frugt, alsidige grøntsagshaver og væksthuse blandet med forskellig alsidig skovbeplantning ville det være et stort fremskridt til imødekommelsen af krisen. Derud over vil den lokale trafik mellem by og land øge den almindelige bevidsthed om hvad der mere præcist ligger i køleskabet. Varer, der kun skal transporteres ganske kort, behøver ikke den samme resursekrævende, fordyrende og forurenende indpakning. Affaldshåndteringen vil således begrænses.

Vand er guld og vil stige i værdi. Nedsivning og kvælstofudledning truer alvorligt denne resurse. Er der ikke rent vand, taber alt værdi, og det går ud over sundheden. Forurenede vand vil kunne lægge områder øde.

De overordnede beregninger for den samlede effekt på klima og resurser afhænger selvfølgelig af arealet. Beregningerne er som med al klimaforskning komplekse og indviklede og griber ind i

hinanden på måder vi knap nok forstår. Der er dog ingen tvivl om at projektets effekter trækker os i den rigtige retning.

Landskabets skønhed

Hvis man bevæger sig rundt på øen er den virkelig enestående smuk. Denne skønhed er guld i begge betydninger. Områder med mere varieret produktion og bevoksning vil i sagens natur ikke gøre det ringere. Det er jo ikke sådan at de store smukke markstrøg, som absolut også har deres skønhed, forsvinder. Vi taler om områder endda på kulturlandskabets kuperede jorder, som i forvejen er forlenet med særlig skønhed, hvor jorden er god, men ikke egner sig til stordrift med store maskiner. Med dyrkning og kultivering går tingene ikke hurtigt. Det er en langsom proces, som det vil tage en årrække at implementere. Dog skal man huske, at hele andelsbevægelsen spredte sig på ingen tid, da den først kom i gang, fordi det var økonomiske incitament, der drev den frem. Det er væsentligt ikke at gå naivt til værks, og at indstille sig på, at såvel de ejendomsretslige forhold som den stigende verdensbefolkning gør, at det ikke er muligt at al produktion af fødevarer i nogen nærmere fremtid kan produceres fuldstændigt bæredygtigt. Der er altså tale om en flerstrengt produktion, hvor en del af jorden er udlagt til verdensmarkedet og en anden del til lokal konsum. Kapitalismens dynamik har bragt os ufattelig mange goder de seneste 100 år, men den har også bragt os ud til kanten. Den eneste dynamik, der kan bringe os tilbage på fast grund er selvsamme kapitalisme. Som de fleste økonomer er enige om, har kapitalismen dog indbyggede fejl. En af dem er koncentrationen af produktionen i større og større enheder, der skaber mere og mere transport. Det kan være rationelt i nogle sammenhænge, men dybt irrationelt i andre. Vi må altså i vores reguleringer åbne for, at nogle sektorer eller dele af dem produceres der hvor de skal bruges.

Videns- og produktudvikling.

Produktet består både af de producerede madvarer, de renoverede og opdaterede gårde, de udviklede produktionsenheder, samt af nyttig teknisk/innovativ og organisatorisk specialviden, som der vil være tiltagende efterspørgsel på.

Demokrati, politisk stabilitet og lokal autonomi/identitet.

Hvis verden bliver forvaltet hen over hovederne på borgerne, mister de interessen for den. De mister evnen til at samarbejde, de taber den demokratiske ånd og organisatoriske kompetence. Pseudoproblemerne tager overhånd og samfundet knækker midt over i administrerende og administrerede, der ikke taler sammen. Hvis I vil skide på os, så skider vi på jer tilbage, og vi har mere lort til rådighed tænker folk naturligt nok, og det kan man ikke bygge samfund på. De mange institutionslukninger og sammenlægninger, og de forsvundne produktions- og forarbejdningenheder undergraver sammenhængskraften og den lokale politiske kultur. En lokal trafik mellem by og land vil modvirke denne indbyrdes ignorance. Hvis vi skal have myndigheden

tilbage, og skabe en identitetsbærende kultur med ansvar og stolthed, må vi udvikle dynamisk lokal produktion.

Politisk stabilitet kræver enten effektivt underkuede borgere eller borgere, der er nogenlunde tilfredse. Vi har tradition for at prøve at satse på det sidste. Da en stor del af den politiske ustabilitet stammer fra borgere, der berettiget føler sig overkørte af det globaliserede markeds konsekvenser, af kravet om at skulle `skabe sig selv´ og af kravet om omstillingsparathed uden at have noget at omstille sig til, er det nødvendigt at skabe mening i disse tilværelser og de steder de udfolder sig. Ustabiliteten kan dårligt omregnes i penge, men den skaber triste liv og truer det liberale demokrati og de partier, der forfægter det. Hvis man ikke ansvarsløst skal overlade den grønne agenda til en venstrefløj, der hverken har adgang til jord eller kapital, må den socialliberale tradition tage styringen og sikre, at hvad vi taber udad kan vindes indad. Tør dens parlamentariske repræsentanter sige nej til det?